

Годишен доклад
за дейността на Националната агенция за професионално образование и обучение през 2000 г.

Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО) е създадена на основание Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО). Тя е орган на Министерския съвет, който със своите регулаторни функции трябва да осигури формирането и поддържането на системата на професионалното образование, обучение и информиране в България на ниво, отговарящо на ЗПОО и на европейските стандарти в тази област. Основните предизвикателства пред НАПОО са създаването на механизми за управление на качеството на институциите, провеждащи професионално образование и обучение (ПОО) и дългосрочна устойчивост на реформиращата се в посока на пазарна икономика система на ПОО. Като национална институция НАПОО отговаря за разработването на пазарно-ориентирани критерии и процедури за акредитиране и лицензиране на дейностите и на субектите от ПОО и координиране на институциите, имащи отношение към тази дейност. Решаването на тези задачи ще осигури хармонизиране на българското професионално образование с европейското и с неговите стандарти и ще го приведе в съответствие с потребностите на пазара на труда.

Функциите на Агенцията, определени от ЗПОО са: акредитиране и лицензиране на институциите в ПОО; разработване и предлагане на Министерството на образованието и науката на списък на актуалните и бъдещите професии, които изискват ПОО; разработване и утвърждаване на стандарти за придобиване на професионална квалификация по професиите от новия списък; разработване на национални задания и единни критерии за държавни изпити за професионална квалификация; възлагане и управление на изследванията в областта на ПОО; координиране на дейностите по разработването на стратегии за развитие и усъвършенстване на ПОО; съдействие за въвеждането на норми и процедури за международно признаване на българските професионални квалификации.

ИЗГРАЖДАНЕ И ДЕЙНОСТ НА НАЦИОНАЛНАТА АГЕНЦИЯ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

Основните задачи след назначаването на председателя на Агенцията през м. февруари 2000 г. бяха свързани с нейното организационно изграждане и материално осигуряване: разработване на проект на Правилник за дейността на Агенцията,

формирани на УС, осигуряване на помещения за Агенцията и техническото оборудване с компютърна, размножителна и комуникационна техника, назначаване на първите служители на Агенцията, утвърждаване на щатно разписание, бюджет и средства за ремонт.

Проектът на правилника беше съгласуван с министерствата, внесен в Министерския съвет и приет с Постановление № 32/17.03.2000 г.

В изпълнение на ЗПОО и Правилника за дейността на Агенцията, въз основа на предложения от различните институции, през м. март беше формиран и на 07.03.2000 г. започна работа УС с 20 - членен състав (8 - представители на ведомства; 4 - представители на работодателите и 8 - представители на синдикатите). Поради непопълване на квотата на работодателите от БСЧП "Възраждане" и Съюз за частна инициатива на гражданите, през м. ноември по решение на УС бяха поканени по двама нови представители на БСК и БТПП.

През м. декември УС вече се състоеше от 24 члена и е провел осем заседания. Основните резултати от работата на УС обхващат разработването и приемането на следните документи:

- Разработени са и са приети правилник за заседанията на УС и правила за работата на експертните комисии;
- Разработена е тарифа за таксите за лицензиране на център за професионално обучение и на център за информация и професионално ориентиране, приета с ПМС № 241/21.11.2000 г. и тарифа за такси за акредитиране на професии, утвърдена от министъра на финансите;
- Разработени са и са приети критерии, процедури и ръководство за лицензиране на съществуващ център, на проект на център за професионално обучение и на център за информация и професионално ориентиране;
- Разработен е и е приет правилник за условията и реда за издаване на лицензии;
- Разработени са и са приети критерии за акредитиране на професии в системата на професионалното образование;
- Започната е работата по списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- Лицензиран е център за професионално обучение на Кораборемонтния завод "Одесос" в гр.Варна.

Членовете на УС активно участваха при разработването и приемането на основните документи на НАПОО. Социалното партньорство е в основата на добрите резултати, които Агенцията има. Реализиран е чрез структурния състав на УС европейският принцип за равнопоставеност при вземане на решения по въпроси, към които отношение имат отрасловите министерства, работодателите и синдикатите. Това на практика гарантира възможността социалните партньори да участват в разработването и прилагането на политиката на НАПОО. Ето защо решенията на УС на НАПОО са пример за социално партньорство в действие.

В своята работа УС и Агенцията се подпомагат от експертни комисии. Създадени са и функционират тринадесет такива, формирани по професионални направления и една - по професионално информиране и ориентиране. Всяка комисия се състои от девет члена - по трима представители от всяка група на социалните партньори в съответния отрасъл.

При осъществяване на своите правомощия УС се подпомага от специализираната и общата администрация на Агенцията. Специализираната е организирана в дирекция "Професионална квалификация, акредитация и лицензиране" с два отдела: "Професионална квалификация" и "Акредитация и лицензиране".

Със заповед № РД 09-119/07.03.2000 г. на Министъра на образованието и науката на НАПОО бяха предоставени 9 стаи в сградата на Националния институт по образование, намиращ се на бул. "Цариградско шосе" № 125, бл.5, пети етаж. На основата на проект за ремонт, разработен от Дирекция "Инвестиционна политика" на МОН, беше проведена процедура за възлагане на текущия ремонт и определена фирма изпълнител. През м. май ремонтните работи завършиха и се пристъпи към техническо оборудване на помещенията. С осигурените средства по линия на програма ФАР, чрез Българската национална обсерватория, беше доставено оборудване от 3 компютъра "Пентиум", сървър и мрежов принтер. Изградена беше компютърна мрежа и връзка с Интернет. Безвъзмездно, от закриващи се по това време към МОН звена, бяха доставени офис мебели и местна телефонна централа. Така, пет месеца след назначаването на Председателя, Агенцията имаше необходимата инфраструктура и техническо оборудване, в които започнаха работа първите служители: главен секретар, счетоводител, касиер, началник отдел "Акредитация и лицензиране" и старши специалист. В края на 2000 г. щатният персонал на Агенцията е от 9 човека, в т.ч. председател, гл. секретар, счетоводител, касиер и 5 щатни бройки в специализираната администрация. Фактическата численост на персонала е по-малка от определената с ПМС № 32/17.03.2000 г. като непопълването с нови служители се определяше от факта, че през годината се създаваше нормативната база, която не изискваше експерти за лицензионна дейност. Административното обслужване на Агенцията се извършва от обща администрация, чийто състав е минимален. Разпределението и функциите на щатния персонал е извършено на базата на длъжностни характеристики и проведени конкурсни процедури. Част от служителите на Агенцията са държавни служители - 7, а останалите 2 - на трудови правоотношения.

Агенцията се финансира със средства от държавния бюджет (за заплати на щатния персонал, възнаграждения на членовете на УС) и от собствени приходи. През 2000 г. НАПОО е получила субсидия от държавния бюджет - 73 419 лв. Реализирани са собствени приходи в размер на 2 690 лв. Постъпили са 1 200 лв. от такси за откриване на процедура по лицензиране.

Извършени са следните разходи:

- За възнаграждения на персонала, нает по трудови и служебни правоотношения - 26 633 лв.
- Възнаграждения по извънтрудови правоотношения (възнаграждения на УС, експертни комисии, външни експерти, други външни услуги по граждански договори) - 8 498 лв.
- Социални осигуровки, вноски във фонд ПКБ, здравно-осигурителни вноски - 12 001 лв.
- Текуща издръжка - материали, външни услуги и други - 29 781 лв.

През отчетния период финансовите средства, с които разполагаше Агенцията, се използват пестеливо и целево. Разходите за изграждане на инфраструктурата бяха осигурени от МОН. Отчет за касовото изпълнение на бюджета е даден в приложение № 1.

В съответствие с ролята си на координиращ и регулиращ орган в системата на професионалното образование и обучение представители на НАПОО участваха в работата на работни групи, конференции и семинари, както следва:

- Работна група за изграждане на стратегия за развитие на информационното общество в областта на науката и образованието, която ще:
 1. съгласува дейностите на държавните органи, обществени организации, академична общност и частния сектор във връзка с развитието на информационното общество;
 2. подготвя становища по проекти на нормативни актове в тази област;
 3. подготвя предложения по проблеми, свързани с взаимодействието и законосъобразността, използване на информационни технологии;
 4. съдейства за осъществяване на дейностите по разпространение на услугите на информационното общество.
- Конференции и семинари. Това са местата, на които НАПОО представя своята политика, виждания и работата си на този етап. Председателят или друг представител участва в:
 1. конференция по енергетика “Еленерго-2000” в гр.Варна ;
 2. конференции, организирани от Центъра за развитие на човешките ресурси “Ролята на социалните партньори в областта на професионалното образование и обучение” и “Продължаващото професионално обучение в България”;
 3. конференция по проблемите на практическото обучение в професионалните училища, организирана от Национална асоциация “Професионална подготовка и квалификация”;
 4. конференция, организирана от Асоциация на отбранителната промишленост ESAD, с акцент преквалификация на кадри в условията на реформиране на военната промишленост;
 5. конференция, организирана от Националния институт по образование, по случай 65 години от създаването му.
- семинар, организиран от Инспектората по образование - гр.Бургас;
- Представител на агенцията участва в обсъждане на проект на Закон за занаятите и мястото и ролята на НАПОО в системата на чиракуване.
- Участие в честване 75 години от създаването на Техникум по енергетика - гр. Радомир.

Обучението и развитието на човешките ресурси в НАПОО се изпълнява едновременно с останалите задачи на Агенцията.

Извършено е обучение в Министерския съвет на двама служители от персонала на Агенцията за водене на регистъра на административните структури и на актовете на органите на изпълнителната власт.

В работен семинар, организиран от Федералната служба по заетостта (Нюрнберг, Германия) по въпросите за качеството на професионалното обучение, участва председателят на Агенцията

По покана на Scottish Qualifications Authority (Глазгоу, Великобритания) е осъществено работно посещение на Председателя и Главния секретар по

проблемите при акредитация и лицензиране на професионални квалификации. Акцент в обсъжданията са документите, които Агенцията е разработила. НАПОО кандидатства като контрактор и партньор в международни проекти към Национална агенция "Леонардо Да Винчи" в:

- Проект INVODA "International database for vocational and further vocational training considering quality criteria and comparability of qualifications", координатор с немската фирма TRANSMEDIA.
- Проект "QUALITY 2000" - партньор с Sintesi Италия
- Проект "ADULT UIDANCE, training for trainers" - партньор с Естония.

В заключение следва да се отбележи, че организационното и инфраструктурното изграждане на Агенцията е завършено и тя е в състояние да изпълнява предвидените ѝ в ЗПОО функции.

РАБОТА ПО НОРМАТИВНИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА ЛИЦЕНЗИРАНЕ

Разработването на нормативната база, свързано с изграждането на национална система за лицензиране на центрове за професионално образование и обучение и на центрове за информация и професионално ориентиране, беше една от основните задачи през отчетния период. Липсата на опит в тази нова за българското професионално образование дейност наложи разработването на тези фундаментални документи да се извърши на основата на проучване на чуждестранната практика и преди всичко на материалите по проекта "Усъвършенстване на професионалното образование и обучение", финансиран по проекта ФАР (BG.95.06-01.01), на шотландската система за тази дейност (Scottish Qualifications Authority) и на Европейската асоциация на институциите за професионално обучение (EVBB).

За изпълнение на тази отговорна задача бяха ангажирани всички членове на УС и екипа на Агенцията. Първоначално бяха разработени критерии за лицензиране на центрове за професионално обучение във варианти за съществуващ и на проект за нов център. По тях бяха подготвени формуляри за вътрешна самооценка на центрoвете и ръководство за тяхното попълване. Мнения по проекта на документите бяха получени от дирекция "Професионално образование" при МОН, Национална служба по заетост и от Националния институт по образование. Получените становища като цяло съдържаха положителна оценка по материалите, което впоследствие беше показано и при пилотното им прилагане за лицензиране на центрове.

Управителният съвет на Агенцията прие тези документи на заседанието си на 04.10.2000 г., с което осигури приоритетно условия за лицензиране на центрове за професионално обучение, извършващи дейности по чл.12 т. 4 и т. 5 на ЗПОО.

Опитът, получен при разработването на критериите и документацията за лицензиране, беше използван при създаване на документацията за лицензиране на центрове за информация и професионално ориентиране. Пакетът от документи, в разработването на които участва като външен подизпълнител г-жа С.Найденова от МОН, беше приет от УС на 15.11.2000 г. Успоредно с тези задачи бяха разработени и приети от УС Правилник за условията и реда за издаване на лицензии, както и графични образци на лицензиите за двата вида центрове. На последното заседание за 2000 г. през м. декември УС прие тези документи и извърши пилотно лицензиране на центъра за професионално обучение на Кораборемонтния завод "Одесос" - гр.Варна.

Експертите на НАПОО оказват методична помощ на центрoвете за професионално обучение при подготовката на документацията им за вътрешна самооценка.

Успоредно с дейността по разработване на документите, през отчетния период започна и практическа подготовка за провеждане на първите лицензионни процедури. Целта на пилотното лицензиране беше да се експериментират процедурите и нормативните документи и след съответни корекции да започне редовно (работно) лицензиране.

Принципите при избора на пилотни проекти бяха:

- Експериментът да даде възможност за адекватна апробация на разработените документи и да се натрупа опит;
- да се включат съществуващи центрове с опит в професионалното обучение и проект за нов център.

Въз основа на посочените принципи бяха избрани следните три центъра: Център за професионално обучение при КРЗ "Одесос" в гр.Варна, Център за квалификация на кадрите на НЕК ЕАД в Хасковски минерални бани и проект на център "Професионал авто" - Ямбол.

С методическата помощ на експерти от Агенцията центрoвете подготвиха вътрешната си самооценка и представиха необходимата документация. След разглеждането ѝ в експертните комисии материалите на центъра на НЕК и на "Професионал авто", поради непълнота бяха върнати за доработване, а тези на Кораборемонтния завод бяха внесени в Управителния съвет и получиха оценка "добра".

За Агенцията процесът на пилотното лицензиране е завършен. Документите за лицензиране показват добра адаптивност на ползвателя към проблематиката на вътрешната самооценка. От 2001 г. Агенцията преминава към редовни лицензионни процедури, като в процеса на работа, с решения на УС, ще се отстраняват пропуските в тях.

РАБОТА ПО НОРМАТИВНИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА АКРЕДИТИРАНЕ

Агенцията изпълни задълженията си и съгласно чл. 42 т. 2, на ЗПОО като разработи критерии за акредитация на професиите в системата на професионалното образование. И тази дейност е нова не само за Агенцията, но и за България. Като се ползваше чуждестранният опит в тази област и опита на Националната агенция за оценяване и акредитация на висшите училища бяха разработени два варианта на критерии. Първият се характеризира с висока конкретност и позоваване на съответните членове на законовата уредба, имащи отношение към акредитацията на професиите в обучаващата институция. Вторият е с по-академичен дух и с възможности за по-голяма свобода при оценка на качеството на обучението и на професията. Като отчете, че акредитацията в близките години ще обхване преди всичко системата на професионалното образование, УС прие първия вариант. Трябва да се отбележи, че от изясняване се нуждаят доста моменти от акредитационната процедура, поради което по тази тема и през 2001 г. в Агенцията ще продължи да се работи, за да може след пилотни акредитации да се докаже работоспособността на разработените документи.

РАБОТА ПО СПИСЪКА НА ПРОФЕСИИТЕ

В съответствие с изискванията на чл. 42 т. 5 (а) на ЗПОО през месец октомври в Агенцията започна работа по списъка на професиите за професионално образование и обучение. За целта на заседание на УС от 13.09.2000 г. беше

решено да се създаде Централна работна група към НАПОО, включваща представители, номинирани от Министерството на образованието и науката, Министерството на труда и социалната политика, Националния статистически институт, Националната служба по заетостта, синдикатите и работодателите. На основата на разискванията, проведени на две заседания (13.10.2000 г. и 25.10.2000 г.) представителите на работната група се обединиха около следните принципи:

Широкопрофилност на професията. С това се осигурява:

- мобилност в рамките на едно или повече професионални направления;
- интегриране на сродни трудови дейности в части от професията;
- възможност за повишаване на професионалната квалификация.

Систематизиране на професиите в професионални направления. Прието е професионалните направления да са според Международната стандартна класификация на образованието ISCED 97.

Концепцията на работната група с двата посочени по - горе основополагащи принципи е приета на заседание на УС на НАПОО на 15.11.2000 година.

Първият вариант на списъка на професиите се разработи въз основа на следните документи:

- Закон за професионалното образование и обучение, 1999 г.;
- Закон за народната просвета, 1991 г., изм. и доп. 1996 г., 1998 г.;
- Международна стандартна класификация на образованието ISCED 97, Области на образованието, Ръководство, UNESCO, 1999 г.;
- Списък на специалностите и професиите за професионалните училища, Министерство на образованието, науката и културата, 1993 г.;
- Национална класификация на професиите, Министерство на труда и социалните грижи, Национален статистически институт, 1996 г.;
- Указания за съставяне на "Отчет на училищата на 01.10.2000 година" (Формуляр О - 03030 "О - Образование - 1"), Национален статистически институт, 2000 г.;
- Проект на разработка по списъка на професиите на Дирекция "Професионално образование" на МОН от 1999 година.

Идеята на първия вариант на списъка е, като се спазва принципът от общото към частното, да се определят основните професионални области по технологичен принцип, обект на професионално образование и частите от професия, които имат обща базисна основа с дадена професия. Списъкът беше изпратен на 29.11.2000 година за становище на министерствата, работодателите и синдикалните организации, съгласно изискванията на чл. 6, ал. 2 на ЗПОО и за становища от Националния институт по образование, Центъра за развитие на човешките ресурси, Техническият университет, Университета за национално и световно стопанство, Химико - технологичния и металургичен университет и Минно - геоложкия университет.

Към 20.12.2000 година в НАПОО бяха получени становища от:

Министерството на земеделието и горите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на труда и социалната политика, Министерството на околната среда и водите, Министерството на културата, Националния институт по образование, Центъра за развитие на човешките ресурси, Университета за национално и световно стопанство и Техническият университет.

Въз основа на становищата НАПОО разработи актуализиран вариант на списъка, като са отчетени бележките по становищата на ведомствата. От технологичен признак списъкът се преобразува в предметен, с което се дефинират конкретните професии и свързаните с тях специалности. Работата по същинската част на списъка продължава и през 2001 г.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ ЗА ЕДНОГОДИШНАТА ДЕЙНОСТ НА НАПОО

На базата на представения отчет за 2000 г. могат да се направят следните заключения:

- Националната агенция за професионално образование и обучение завърши успешно организационното си изграждане и има готовност за пълноценна работа:
 1. Ръководният орган на НАПОО - Управителният съвет, работи отговорно и с висока активност на неговите членове;
 2. Приети са и са публикувани основните документи за лицензиране и критериите за акредитация на професиите, с което е създадена нормативната база за работа на Агенцията;
 3. Лицензиран е първият център за професионално обучение;
 4. Формирани са експертните комисии към Агенцията и предстои обучение на експертите;
 5. Започната е работа по списъка на професиите за професионално образование и обучение;
 6. Разработени са и са отпечатани лицензионните документи, които Агенцията ще издава;
 7. Изпълнени са задачите по програмата на правителството "България 2001";
 8. Изградена е инфраструктурата на Агенцията, с което са създадени предпоставки за ефективна работа на Агенцията и за изпълнение на задачите ѝ, произтичащи от ЗПОО;
 9. Направени са стъпки в областта на международното сътрудничество.
 10. Отзивите за работата на Агенцията и постигнатите резултати са положителни (становище на Британския съвет, на представители на Европейския съвет за развитие и сътрудничество)
- Налице е доказан интерес за лицензиране от центрове и фирми за професионално обучение. В края на годината документи за лицензиране са закупени от 75 юридически лица.
- Медийната изява за работата на Агенцията и за постигнатите резултати е недостатъчна
- С финансовата подкрепа на Центъра за развитие на човешките ресурси е издаден Нормативно-информационен бюлетин на Агенцията (Приложение № 2).

ЗАДАЧИ НА АГЕНЦИЯТА ЗА 2001 г.

Основните задачи, които НАПОО ще решава през настоящата година са свързани с осигуряване на системата за качество на професионалното образование. По-съществените от тях са:

- Завършване на работата по списъка на професиите за професионално образование и обучение, утвърждаването му от УС и внасянето му при министъра на образованието и науката;

- Разработване и внедряване на държавни образователни изисквания (ДОИ) за придобиване на квалификации по професиите от новия списък, в съответствие с изискванията на чл. 42, т. 5 (б) на ЗПОО. Решаването на тази задача ще премине през следните етапи:
 1. разработване на нормативен документ на НАПОО за рамка на ДОИ и утвърждаването му от УС;
 2. изработване на рамка на ДОИ за съответните професионални направления в експертните комисии на НАПОО;
 3. разработване на ДОИ за съответните професии от работни колективи, включващи водещи учители, представители на работодателите от браншовите камери и съюзи и на синдикатите, на академичната общност.
- Разработване и утвърждаване на процедури и документи за акредитация на професия с етапи:
 1. създаване на система за сертифициране на професионалните класификации;
 2. пилотно акредитиране на професии.
- Работно акредитиране на професии от системата на професионалното образование, в съответствие с чл. 47, т.1 на ЗПОО - разработване на система за мониторинг на акредитираните институции;
- Усъвършенстване на системата за лицензиране на центрове за професионално обучение и на центрове за информация и професионално ориентиране, работно лицензиране на центрове;
- Двустранно и многостранно сътрудничество в областта на професионалното образование чрез участие в програмата “Леонардо да Винчи” и в други международни проекти;
- Обучение и сертифициране на членовете на експертните комисии и на представители на центрове по подготовка на вътрешната самооценка;
- Обучение на служителите на Агенцията с цел увеличаване капацитета на специализираната администрация и развитие на професионалните умения и квалификацията им.

В заключение изказвам благодарност на членовете на УС - представители на социалните партньори и на екипа на Агенцията за активната им позиция и подход при създаването на работещи документи, отговарящи на националните изисквания и стандартите на европейските страни и осигуряващи дългосрочно устойчивост на реформиращата се в посока на пазарна икономика система на професионално образование и обучение в България.

Доц. д-р В. ЗАХАРИЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ